

Hakif BAJRAMI

**ARGUMENTE QË E FORCOJNË NDËRGJEGJEN
KOMBËTARE PËR SHQIPËRINË ETNIKE**

(Gjeneral G. F. Phillips dhe Komiteti Mbrojtja Kombëtare e Kosovës, dokumente historike nga Arkivat Britanike 1913-1921 Përgatitur nga Ethem Çeku dhe Bejtullah Destani, Tiranë, Londër 2015, f. 483.)

Autorët e këtij botimi i kanë prezantuar 128 dokumente me vlerë për plotësimin e shumë detajeve historike gjithëshqiptare. Në përzgjedhjen e dokumenteve, renditjen kronologjike dhe peshën domethënëse diplomatike, politike dhe etnografike-kulturore, kanë dëshmuar profesionalizëm të lartë shkencor. Dihet se heuristika merret me zbulimin e dokumenteve arkivore dhe të atyre që në esencë ruhen nga posedues me proveniencë të ndryshme. Këtë punë të mirëfilltë shkencore, autorët e kanë bërë me një profesionalizëm respektiv. Dokumentet nuk janë botuar në mënyrë kritike, sipas përmbajtjeve që ngërthejnë, por në bazë të hermeneutikës, kanë bërë përpjekje maksimale profesionale shkencore që të nxjerrin sa më shumë informacione për secilin dokument, duke ia ndajmath një argumenti, disa argumente dokumentare në vijim, që do të thotë se kanë zgjedhë një metodë origjinale për t'iu larguar citatomanisë së shumtë që kanë pasur mundësi të prezantojnë. Me këtë mënyrë të botimit, autorët kanë lënë hapësirë të kuptohet se do ta vazhdojnë serinë e hulumtimit dhe të botimit të dokumentacionit të kësaj proveniencie britanike.

E vërteta në titull, theksojnë se është fjala te observimet shqiptare nga gjenerali respektiv George Fraser Phillips, por përball tij sjellin edhe dokumente të tjera me vlerë të madhe për një periudhë tejet dramatike të kombit shqiptar, në shtetformim dhe kombëforcim. Autorët, tërë dokumentacionin e kanë renditë sipas viteve, nga viti 1913 kur po vendosej në Londër fati i Shqipërisë, e deri te Konferenca e Paqes në Versajë 1919-1921, duke vënë në qendër të prezantimit të fakteve ku rolin e Komitetit Mbrojtja Kombëtare e Kosovës e vlerësojnë objektivisht, natyrisht me dokumente relevante. Ky përkthim i këtyllë dëshmon se autorët jo vetëm që kanë treguar profesionalizëm të shkëlqyer, por njëherit edhe respekt dhe dashuri për kombin që i takojnë, pa ndonjë komentim të tyre subjektiv. E them këtë, sepse prezantimi i dokumenteve mbi krimet dhe masakrat serbo-malazeze, mbi një popull të pambrojtur, dëshmon se autorët jo vetëm që e njohin profesionin, por janë edhe pedagogë të mirëfilltë, sepse të rrallë janë ata autorë që duke i përshkruar barbaritë koloniale, nuk u nënshtrohen emocioneve dhe urrejtjes së dukshme. Me këtë, autorët kanë lënë hapësirë në shkallë hermeneutike, të kuptohet se lexuesi dhe studiuesi le të kuptojë në mes rreshtave çdo gjë që është prezantuar, por edhe çdo gjë që nuk është prezantua. E këta autorë nuk e kanë plasuar, por e dinë, se janë shumë të informuar, madje në detaje.

Dokumentet e botuara e nxjerrin në shesh edhe një aksiomë indikative. Brenga kryesore e politikës dhe diplomacisë angleze, del se ishte dhe mbetej që të themelohej një Shqipëri, madje e cunguar, mbi tokën e së cilës rriheshin dallgët e interesave gjeostrategjike të fuqive evropiane. Në këtë mënyrë del sheshazi se tokat shqiptare, nuk ishin objekt pazaresh në mes Fuqive dhe fqinjëve shqiptarë, se kush po grabitë më tepër e kush më pak, por le të kuptohet se ishte një fushatë infektive që kombi shqiptar të dënohej sa më egërsisht, sepse në “mesjetë” e kishte pranuar islamin si religjion. Ky kuptim del sheshazi nga filozofia e leximit dhe studimit të dokumenteve të prezantuara që krahas dëbimit të “Osmanlisë më 1912, të dëbohen edhe shqiptarët muslimanë n’Anadoll. Ishte fjala pra për një kryqëzatë klasike. Ndërsa ata shqiptarë që mbeteshin si të krishterë në trojet e veta, patjetër duhej që të konvertoheshin në “religjionin e origjinës”. E them këtë fakt, sepse nga viti 1913-1921, kohë kjo që autorët e përthekojnë me fakte arkivore, prezantohen të dhëna të pamohuara për barbaritë dhe mizoritë mbi popullsinë shqiptare, faktet e të cilave diplomacia angleze u ka kushtuar rëndësi të nivelit të lartë dhe objektiv, për t’i thënë asaj fushate një ditë STOP, sepse kishin fuqi dhe mjete të mjaftuara. Gjenerali Phillips, këtë

domethënie në veprimtarinë e tij në shërbim të shtetit të tij e dëshmon fillim e mbarim, kuptohet me një vakum të qartë, kur viset shqiptare u riokupuan nga pushtues të tjerë: austriak, italian, bullgar (1915-1918). Autorët më mirë se askund tjetër në publikim e kanë prezantuar, gjithnjë në bazë të dokumenteve objektive angleze hipokrizinë e parisë politike shqiptare, duke funksionalizuar tragjedinë edhe si pasojë e faktorit subjektiv përçarës. Ky argument del sheshazi në luftën që i bëhet “në ballë dhe pas shpine” orientimit të babait të pavarësisë Ismail Qemalit, me disa bashkëpunëtorë të pakët. Ky perfiditet finok aziatik “me jelekë” dhe evropian me “mustaqe”, nuk do të pushojë edhe pas largimit të Ismail Qemalit. Prandaj, autorët plasojnë dokumente rrëqethëse se si oscilojnë tradhtarët dhe finokët, mediokritet dhe batakçinjtë, bajraktarët dhe mercenarët, vrasësit dhe ngufatsit e shkollave të intrigave nga Stambolli, Athina, Roma, Beogradi, Cetina dhe Peterburgu, me disa premisa diversive edhe nga Parisi dhe Londra. I tillë është Raporti i G. F. Fillipsit nga 7 dhjetori 1915, që vajton fillim e mbarim fatin e ushtrisë serbe, pa e potencuar me asnjë fjalë krimin që i bënin oficerët dhe ushtarët serbo-malazezë popullsisë autoktone shqiptare nga Merdari e deri në Durrës në fund të vitit 1915.

Autorët për vitin 1918 japin një serë dokumente (20 dok.) duke prezantuar edhe një dokument propagandë, të cilin e përdorte oficeria okupuese austriake nëpër distrikte, për të “dëshmuar” se ja ne austriakët për “herë të dytë, po e shpallim pavarësinë shqiptare”, madje në Gjakovë! Kjo lloj shpalljeje nuk ndodhi vetëm në Gjakovë, por ishte dukuri gjatë vitit 1917 dhe vazhdoi edhe në vitin e fundit të okupimit austro-hungarez, të “ushtrohet” nëpër shumë qytete, si në: Shkodër, Lezhë, Elbasan që lë të kuptohet se ishte fjala për përdorim të njëkohshëm. Prania e historisë Komiteti Mbrojtja Kombëtare e Kosovës në shumë dokumente angleze nga 1 maji 1918 e deri më 1921 nuk do të thotë se Londra kishte qëndrim të drejtë ndaj çështjes shqiptare edhe pas Luftës së Parë Botërore. Letër njoftim për këtë qëndrim është qëndrimi i Sir E. Drymondit si ministër, e pastaj si kryetar i Shoqatës së Kombeve, i cili nuk bëri as më të voglin reagim ndaj mizorive të shtetit të Mbretërisë së SKS-së mbi shqiptarë. Me gjithë këtë duhet theksuar se F. O. e përcjell në Uashington, Letrën e KMKK-së, më 8 korrik 1919. Lidhur me këtë është me shumë interes prezantimi i një raporti nga gjenerali Fillips, shef i Misionit anglez në Shqipërinë e pas luftës (25 mars 1920), i cili zbulon detaje nga largimi i francezëve prej Shkodrës dhe raportet e shqiptarëve me Mbretërinë malazeze si kundërshtarë e Mbretërisë serbe. Në këto kombinime gjenerali Fillips i përziën me të

drejtë italianët, fakt ky që vërteton edhe dokumentet e proveniencave tjera arkivore. Vlen të theksohet se Ahmet Zogu dhe Hoxhë Kadri Prishtina (i pari nga Shqipëria bregdetare dhe i dyti nga Shqipëria kontinentale) ishin bërë faktorë të nderuar nga diplomacia e Londrës. Mu për këtë arsye Londra më 1921, nuk do të merret publikisht me statusin e Shqipërisë, aq më pak kur shteti shqiptar ishte pranuar në Shoqatën e Kombeve, por çështje e hapur mbeteshin kufijtë.

Për vitin 1921 Ethem Çeku dhe Bejtullah Destani, kanë prezantuar vetëm gjashtë dokumente. Emërues i përbashkët i tyre është se Londra, nuk ndryshon kursin e vjetër ndaj çështjes shqiptare. Në vijim çështja e kufijve nga Londra, do të pranohet të diskutohen dhe të vendosën definitivisht, por jo me ndryshime të mëdha në dëm të Tiranës. Në vijim autorët prezantojnë faksimile dokumentesh, duke pasuar me një aneks fotografish që jepen për herë të parë. Tronditës në këtë prezantim të fotove është rrahja publike e shqiptarëve nëpër sheshet e viseve shqiptare, dukuri kjo që zgjati nga viti 1913 e deri më 1923. Autorët në fund japin të kuptohet se do ta vazhdojnë serinë e botimit të dokumenteve të kësaj proveniencë, të cilën e përshëndesim nga zemra dhe me respekt profesional. Prezantimi i indeksit të emrave në fund dëshmon se kemi të bëjmë me një publikim serioz shkencor që lehtëson hulumtuesin gjatë gjurmimit të problemeve të caktuara.